

Література

1. Возняк В. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи в Україні [Електронний ресурс] / В. Возняк // Сучасні тенденції фінансового ринку 2011. – Режим доступу: <http://libfor.com/index.php?newsid=282>.
2. Грановська І.В. Особливості становлення та розвитку банківської системи в Україні [Електронний ресурс] / І.В. Грановська // Економічний вісник університету: зб. наук. праць. – 2011. – № 17/2. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum.
3. Пирогов Д.А. Стан і перспективи розвитку банківського сектору України [Електронний ресурс] / Д.А. Пирогов // МАГІСТЕРІУМ. – 2011. – Випуск 44. Економічні студії. – С. 66-70. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum.
4. Про банки і банківську діяльність : Закон України: від 20.03.1991 р. № 872-XII [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
5. Про банки і банківську діяльність : Закон України: від 07.12.2000 р. № 872-XII [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
6. Річний звіт Національного банку України за 2008 рік [Електронний ресурс] / Департамент статистики та звітності Національного банку України. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
7. Річний звіт Національного банку України за 2009 рік [Електронний ресурс] / Департамент статистики та звітності Національного банку України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
8. Річний звіт Національного банку України за 2010 рік [Електронний ресурс] / Департамент статистики та звітності Генерального економічного департаменту Національного банку України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
9. Річний звіт Національного банку України за 2011 рік [Електронний ресурс] / Департамент статистики та звітності Генерального економічного департаменту Національного банку України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
10. Шайда О.Є. Сучасний стан та напрями розвитку банківської системи України / О.Є. Шайда // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.7. – С. 204-206.
11. Швайк М.А. Шляхи удосконалення банківської системи України / М.А. Швайк // Вісник економічної науки України. – 2010. – № 1. – С. 188-196.

УДК 336.717.061

Дутченко О.М.,
к.е.н., доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки
Дутченко О.О.,
к.е.н., асистент кафедри фінансів
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО ТА РЕАЛЬНОГО СЕКТОРІВ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Банківське кредитування давно стало важливим чинником розвитку суб'єктів господарювання зокрема, та економіки в цілому. Кредит сприяє зміцненню господарської діяльності підприємств, оскільки він, в умовах розширеного відтворення надає можливість безперервно здійснювати процес обігу та сприяє виробництву та реалізації продукції.

З іншого боку надмірні обсяги кредитування можуть призвести до погіршення фінансового стану суб'єкта господарювання, що змушує фінансових аналітиків глибше розглядати питання впливу банківського кредитування на розвиток реального сектору економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку банківського кредитування були предметом дослідження багатьох науковців. Серед них слід відмітити таких, як: Г. Азаренкова, А. Ачкасов, А. Вожков, А. Єпіфанов, В. Ковальов, О. Лаврушин, В. Лагутін, С. Салига, І. Сало та ін. Проте існує ряд практичних проблем, які ще залишаються не вирішеними. До них слід віднести відсутність системних досліджень з питань взаємодії банківського кредитування та реального сектору економіки.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз стану реального сектору економіки та встановлення його залежності від розвитку банківського кредитування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток економіки носить циклічний характер: зростання змінюється спадом, який дає можливість проаналізувати економічні прорахунки та визначити пріоритети для подальшого ефективного розвитку економічних відносин [1].

Фінансові й економічні фактори, що зумовили кризу глобальної економіки, яка розгорнулася у другій половині 2007 – 2008 рр., негативно вплинули на економічні процеси в Україні [4].

В умовах нестабільності економіки у підприємств різних форм власності все частіше виникає потреба у залученні додаткових коштів для здійснення господарської діяльності та отримання прибутку [5]. Найбільш поширеною формою залучення коштів є отримання банківського кредиту.

Аналіз банківської практики свідчить, що за період 2004 – 2010 рр. спостерігається нарощення темпів споживання кредитних ресурсів реальним сектором економіки (табл. 1).

Таблиця 1

Показники діяльності банківського та реального секторів економіки

Показник	Станом на:						
	01.01.2005	01.01.2006	01.01.2007	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011
Загальний обсяг кредитів, грн., в т.ч.:	96945	156268	268294	485368	792244	747348	755030
Кредити, надані суб'єктам господарювання, грн.	72875	109020	167661	276184	472584	474991	508288
Кредити, надані фізичним особам, грн.	14599	33156	77755	153633	268857	222538	186540
Загальний обсяг прострочених кредитів, грн.	3145	3379	4456	6357	18015	69935	84851
Питома вага підприємств, що отримали збиток, %	34,8	34,2	33,5	32,5	37,2	39,9	41,0

Складено та розраховано на основі джерел [3; 6; 7].

Дані таблиці свідчать, що збільшення обсягу кредитних ресурсів за аналізований період відбулося у 7,8 разів, у тому числі кредити суб'єктам господарювання зросли у 7,0 разів, а кредити, надані фізичним особам – у 12,8 разів. Водночас, потрібно відзначити, що на 01.01.2011 кредити, надані фізичним особам, складають лише 24,7 % від загального обсягу наданих кредитів, тоді як основна частка кредитного портфелю банку припадає на кредити, надані суб'єктам господарювання – 67,3 %.

При цьому, спостерігається зростання кількості підприємств з нестійким фінансовим становищем. Такі суб'єкти господарювання намагаються покращити свій фінансовий стан за допомогою банківських кредитів. В умовах нестабільної економічної ситуації, навіть першокласні позичальники виявляються нездатними виконувати свої зобов'язання перед банком, наслідком чого є збільшення обсягів прострочених кредитів (див. табл. 1).

Для більш детального дослідження впливу банківського кредитування на розвиток реального сектору економіки розглянемо даний взаємозв'язок у розрізі галузевої структури економіки.

Спираючись на статистичні дані частки виду економічної діяльності (надалі ВЕД) у структурі ВВП за 2004 – 2010 рр., нами було відібрано три ВЕД, частка яких у структурі ВВП перевищує 10 %: промисловість (23,2%), торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку (13,5%) та транспорт та зв'язок (11,3%). До отриманого переліку ВЕД, що будуть аналізуватися, нами також було внесено будівництво та сільське господарство, мисливство, лісове господарство, що характеризується специфічними особливостями своєї діяльності. Таким чином, відібрані для дослідження ВЕД займають в структурі ВВП близько 57,5 %, що свідчить про репрезентативність вибірки.

Для об'єктивної оцінки ступеню розвитку галузі, на наш погляд, доцільно використовувати показник рентабельності діяльності галузі (ВЕД) (табл. 2).

Показник рентабельності діяльності розраховується як співвідношення чистого прибутку підприємства до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) [6].

Діапазон позитивних значень показника в розрізі ВЕД досить широкий – від 0,1 % по транспорту та зв'язку до 16,6 % по сільському господарству.

Протягом вказаних років рентабельність діяльності за всіма аналізованими видами економічної діяльності знизилась. Так, будівництво втратило 4,0 відсоткових пунктів рентабельності діяльності, а транспорт та зв'язок – 3,8. Рентабельність діяльності промисловості та торгівлі знизилася на 1,4 та 1,0 відсоткових пунктів відповідно.

Таблиця 2

Рентабельність діяльності в розрізі ВЕД за 2004 – 2010 рр., %

Вид економічної діяльності	Рік						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	7,30	9,20	6,90	14,00	7,40	8,30	16,60
Промисловість	1,90	2,90	3,10	3,10	0,40	-1,30	0,50
Будівництво	0,60	0,30	1,00	0,40	-4,90	-4,40	-3,40
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	2,70	3,80	2,60	4,20	-8,30	-3,80	1,70
Транспорт та зв'язок	5,60	6,50	4,50	4,80	0,10	2,40	1,80

Складено на базі статистичної інформації [6].

Аналіз динаміки рентабельності діяльності ВЕД в цілому дає підстави припускати, що кожен вид економічної діяльності має свою тенденцію до розвитку та діапазон рентабельності, характерний для кожного ВЕД окремо.

Для визначення залежності фінансового стану підприємств галузі від впливу зовнішніх факторів, вважаємо доречним проаналізувати стан закредитованості ВЕД, використовуючи статистичні дані діяльності підприємств за галузевою приналежністю. Це, на нашу думку, надасть можливість встановити залежність рівня рентабельності діяльності виду економічної діяльності від ступеня його фінансування.

Проведемо розрахунок коефіцієнта фінансування за формулою:

$$\text{Коеф. фінансування} = \frac{\text{Позиковий капітал}}{\text{Власний капітал}} \quad (1)$$

У 2004 – 2010 рр. значення коефіцієнта фінансування за видами економічної діяльності має велику амплітуду розкиду: від мінімуму 0,51 по підприємствах транспорту та зв'язку до 10,46 у торгівлі (табл. 3).

Таблиця 3

Фінансування в розрізі ВЕД за 2004 – 2010 рр.

Вид економічної діяльності	Рік						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	0,70	0,68	0,79	0,81	1,12	1,07	0,89
Промисловість	1,03	1,01	1,02	1,13	1,48	1,67	1,89
Будівництво	2,26	2,52	2,76	3,27	4,88	4,21	4,73
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	7,19	5,63	5,65	5,57	10,46	10,23	9,16
Транспорт та зв'язок	0,51	0,57	0,59	0,67	0,84	0,80	0,82

Складено на базі статистичної інформації [6].

За аналізований період простежується тенденція до збільшення значень коефіцієнта фінансування за всіма ВЕД. Так, збільшення коефіцієнта фінансування сільського господарства та торгівлі відбулося у 1,3 рази. По промисловості, транспорту та зв'язку – в середньому зросло у 1,7 рази. По будівництву збільшення відбулося у 2,1 рази. Незважаючи на незначний ріст значень коефіцієнту фінансування за будівництвом та торгівлею, кінцевий результат коефіцієнта фінансування у 2010 році є дуже високим та становить 4,73 та 9,16 відповідно.

Для визначення оптимального рівня фінансування суб'єктів господарювання необхідно проаналізувати структуру позикових коштів. Найбільш керованим джерелом фінансування діяльності суб'єкта господарювання є саме кредити, які надаються банківськими установами [8].

Аналізуючи структуру балансу за видами економічної діяльності та структуру позикових коштів (табл. 4) бачимо, що банківське кредитування є дієвим інструментом фінансування видів економічної діяльності значно коливається в залежності від галузевої приналежності суб'єкта господарювання. Так, наприклад, для одного з найбільш зафінансованих ВЕД – будівництва частка банківських кредитів у позикових коштах складає на кінець 2010 р. 33,36 %. Динаміку закредитованості виду економічної діяльності та його рентабельність на прикладі будівництва наведено на рис. 1.

Таблиця 4

Частка кредитів у позикових коштах у розрізі ВЕД
 за 2004 – 2010 рр., %

Вид економічної діяльності	Рік						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	22,03	26,85	6,37	41,04	41,02	33,06	33,01
Промисловість	9,91	13,39	16,11	18,70	20,94	18,03	18,37
Будівництво	9,11	13,82	18,68	22,53	29,37	33,57	33,36
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	14,41	16,64	17,36	19,84	22,32	21,97	20,79
Транспорт та зв'язок	9,68	9,25	11,53	12,65	12,78	12,18	14,54

Складено на базі статистичної інформації [6].

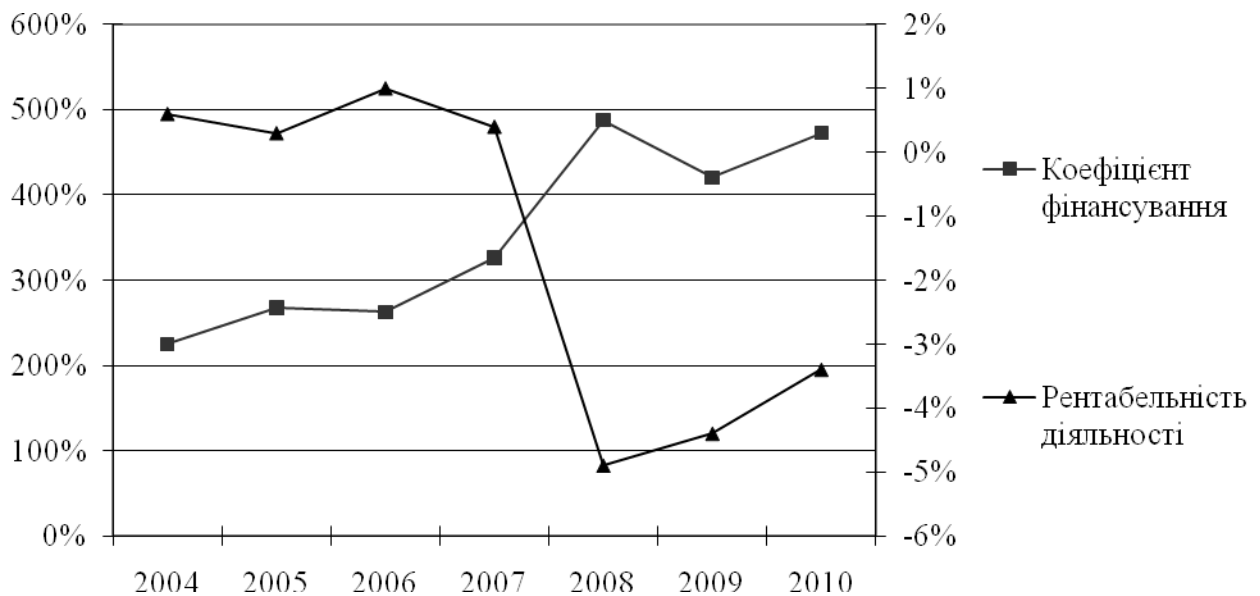

Рис. 1. Динаміка рентабельності діяльності та фінансування підприємств будівництва за 2004 – 2010 рр.

Проведений аналіз дає змогу припустити існування залежності рентабельності діяльності ВЕД від рівня його фінансування. Як видно з рис. 1 в період 2004 – 2008 рр. коефіцієнт фінансування будівництва збільшується та у 2008 р. досягає свого максимального значення. А рентабельність діяльності будівництва у 2008 р., у порівнянні з попереднім роком, впала на 5,3 відсоткові пункти та становила -4,90 %. З таблиць 2 та 3 видно, що аналогічні тенденції властиві й іншим аналізованим ВЕД. Тобто, можна припустити, що з досягненням певного граничного рівня позикового капіталу у балансі підприємства рентабельність його діяльності починає знижуватися. Отже, за результатами проведених розрахунків, ми можемо припустити існування залежності між банківським та реальним секторами економіки.

Висновки з даного дослідження. Як показали події нещодавньої кризи, понесені збитки в банківському секторі під час спаду, якому передував період надмірного зростання кредитів, можуть бути надзвичайно великими. Це може дестабілізувати функціонування банківського сектора, що, в свою чергу, може поглибити спад в реальному секторі економіки, що в подальшому може ще більше дестабілізувати банківський сектор.

Стан банківського сектору має значний потенціал впливу на розвиток реального сектору економіки [2]. Тому, виникає необхідність дотримання раціональної пропорції між банківським та реальним секторами економіки: розвиток банківського сектору повинен відповідати та підтримуватися розвитком реального сектору економіки.

Для створення сприятливих умов економічного зростання в реальному секторі економіки необхідне посилення державного регулювання банківського кредитування, шляхом встановлення рівня граничного кредитування підприємств реального сектору економіки. Це дасть змогу не лише нормалізувати кредитні відносини, що склалися між банківським та реальним секторами економіки, а й забезпечити стійке зростання економіки держави в цілому.

Література

1. Бозуленко О.Я. Економічний розвиток світового господарства в умовах глобалізації / О.Я. Бозуленко // Економічний простір. – 2010. – № 37. – С. 15–21.
2. Боярко І.М. Вплив стану банківської системи на забезпечення економічної рівноваги / І.М. Боярко, Л.Л. Гриценко // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика: Збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції (27 – 28 травня 2010 р.) : у 2 т. / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – Т 2. – С. 42-44.
3. Бюлетень Національного банку України № 1/2012 (226) – С. 103-106. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=101265>
4. Володько О.В. Необхідність взаємодії банківського та реального секторів економіки / О.В. Володько // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика: Збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції (27–28 травня 2010 р.) : у 2 т. / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – Т 2. – С. 18-20.
5. Дутченко О. О. Вплив кредитних зобов'язань суб'єктів господарювання на розвиток економіки / О. О. Дутченко, О. М. Дутченко // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика: збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції (26-27 травня 2011 р.) : у 2 т. / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. – Т. 2. – 191 с. – С. 42-44.
6. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // www.ukrstat.gov.ua.
7. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу : // www.bank.gov.ua.
8. Школьник І.О. Роль банків у процесі формування національної моделі фінансового ринку / І. О. Школьник // Вісник Української академії банківської справи. – 2008. – № 1 (24). – С. 64–70.

Дутченко, О.М. Проблеми і шляхи розвитку банківського та реального секторів економіки України [Текст] / О.М. Дутченко, О.О. Дутченко // Інноваційна економіка. – 2013. – № 3 (41). – С. 268-272.